

БАЛНЕОЛОГИЧНИЯТ И СПА ТУРИЗЪМ КАТО СЪВРЕМЕНЕН ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВО СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКИТЕ БАЛНЕОКУРОРТНИ ОБЩИНИ В ПЕРИОДА ДО 2020 Г.

Йордан Йорданов
Лесотехнически университет, София

Резюме

Конкуренцията за „европарите“ за периода до 2020 година като условие за социално-икономическо развитие започва и в нея ще участват по-прозорливите и по-пазарно далновидни общински екипи и НПО от зоните в редица региони на България богати на минерални води, благоприятен климат и чиста природна среда, подходящи за балнео и СПА туризъм. Успешното адаптиране на всяко общност или местна администрация към този процес ще зависи на първо място от правилното ориентиране на кметовете и общинските структури в новата пазарна среда т.е. към нуждите и интересите на представителните групи потребители от България и особено в ЕС, Балканите и страните от ОНД.

Ключови думи: Балнео и СПА туризъм, курортни общини, пазарни възможности.

Key words: balneo and SPA tourism, resort municipalities, market opportunities.

JEL: Q5.

Около двадесет български общини с проучени и катографирани находища на лечебни минерални води носят емблемата – **балнео-курортни** с признато национално, а и международно значение. Още 30–40 са приети или отговарят на критериите за регионални или местни центрове, разполагащи с подземни водни ресурси с доказани лечебни и питейни качества.

За съжаление и в средата на 2015 година Балнеологичният и СПА туристическият асортимент, като алтернативно меню от услуги за български и чуждестранни граждани е все още не оцененият алтернативен туристически сектор от всички нива на управление в България. Амбулантното политическо и корпоративно мислене през последните години лишава над 60 български общини да го припознаят като фактор за устойчиво развитие и стратегически пазарен приоритет за пробив и трайно целогодишно пазарно присъствие на местни търговски марки в регионален и европейски план.

Ако се отчете опита на страни с развит балнео и СПА туризъм в Европа като Чехия, Словакия, Унгария, Словения или Италия, Австрия, Франция и Германия ще се потвърди факта, че всяка община, разполагаща с научно-практически доказан хидролечебен или хидротерапевтичен воден потенциал, която има достатъчно предпоставки да го използва като природен ресурс за местно развитие е фактор за привличане на инвестиции. Инвеститори са освен местни и чуждестранни корпорации, специализирани в този вид туристическо обслужване, но и специализирани фондове и консорциуми на застрахователни, пенсионни и социални сдружения, работещи в партньорство с местните администрации и браншови общности.

Конкуренцията за „европарите“ за периода до 2020 година започна и в нея ще участват по-

прозорливите и по пазарно далновидни общински екипи и НПО от зоните в редица региони на България богати на минерални води, благоприятен климат и чиста природна среда, подходящи за балнео и СПА туризъм. Целите в тази кампания за набиране на проекти и стратегически инициативи ще са свързани само с успешно интегриране на европейските норми, стандарти и изисквания в комплекса свързан с курортното лечение, профилактиката на обществено значими заболявания и релакс в рамките на програмите на Балнео, СПА и Уелнес туристическия асортимент по места. Успешното адаптиране на всяко общност или местна администрация към този процес ще зависи на първо място от правилното ориентиране на кметовете и общинските структури в новата пазарна среда т.е. към целевите пазари или социални групи в страната и особено в ЕС, Балканите и страните от ОНД.

Усвояването на средства по различните програми с отношение към този вид алтернативен туризъм означава приоритетно на ниво общинска визия за 3–5 годишен планов период да се създаде организация или екип от компетентни представители на администрацията и външни експерти за стартово търсене на информация, консултации, обмяна на знания и организационно-практически опит. В много страни в Европа реално съществуват модели за управление на местния хидротерапевтичен потенциал и добри практики за повишаване на знанията и уменията на различни професионалисти, представители на местната общност.

Само създаването на условия за използване на местния комплексен потенциал, включващ наличие на минерални води като природни дадености, съвременна инфраструктура, местни кадри с опит в обслужването на гости в сектор балнео и СПА услуги в конкурентната пазарна

среда на Европа може да бъде стратегическо условие за развитие на съвременен балнео и СПА туризъм. Наборът от условия е съчетание от фактори, включващи: професионално и езиково подготвени медицински и немедицински местни кадри, изградена инфраструктура и водопроводна мрежа, пътища и комуникации, пречиствателни съоръжения за отпадни води, благоустроени комплекси за лечебни или възстановителни процедури, паркове, спортни площадки, развлекателни обекти и атрактивни съоръжения.

Държави с традиции от „Стара Европа“ за разлика от България, а вече и не малко азиатски страни/Филипините, Тайланд, Индия, Индонезия, Китай и Япония/ с агресивен туристически маркетинг в момента, откриващи десетилетия след нас предимствата на „курортната система“ и „курортното дело“ продължават да развиват хидротерапевтичният си потенциал и ревностно да се борят за разширяване на ролята му в съвременната социална и здравна система на общността.

При наши срещи през последните години с експерти като например от Финландия – д-р Дора Кестиля, Италия – проф. Джовани Салерно и Полша – проф. Ян Черницки в България и на международни форуми се споделяше единно мнение за нашите балнеокурортни селища като Кюстендил, Сандански, Баня, Поморие, Хисаря или Велинград, че те са били сред най-добре устроените и „еталонно функциониращи центрове в Европа в 80-90-те години на Двадесети век“.

Страните наши партньори в Европейския съюз, имащи традиции в тази сфера днес не намаляват, а разширяват пълномощията, законите и нормативни облекчения и форми на подкрепа за т.н. „балнеокурортни общини“. Зоните и територии на „Стария континент“, богати на едни или други ресурси в т.ч.: водни, климатични и калолечебни дадености в съчетание с други природни фактори като релеф, лечебни растения и чиста природна среда са с най-висок целогодишен туристически интерес и са сред водещите приоритети в социално-икономическите отношения на Германия, Австрия, Италия, Франция и други високо развити държави.

„**Курортната община**“ не само в морските или планински територии в Европейския съюз днес има мощна регионална, държавна и международна подкрепа за развитие на **маркетинга ѝ като самостоятелна дестинация**, в частност за промоция на нейните конкурентни условия или ресурси или за привличане на инвестиции от различни източници. Комплексната подкрепа се изразява най-често в законодателни и данъчни решения, стимулиращи местната общност чрез програми, облекчения и изпълнение на видове проекти разработвани и менажирани от местни образовани хора, финансирани от европейските фондове и местните бюджети. Средствата от тях се разпределят в т.ч. за професионална подготовка на местни кадри в медицинския

бранш, в допълнителните услуги или за предприемачи, развитие на местния дребен бизнес и за рекламни кампании насочени към туристи от различен социален или възрастов състав и т.н.

В новоприетите страни с развит балнеотуристически сектор от т.н. **Първа вълна** в ЕС като Чехия, Словения, Словакия, Унгария, Латвия, Полша и други, основните приоритети в местните общински и регионални стратегии и средносрочни планове и програми започват и завършват с обвързване на целите или бизнес-перспективите в тази сфера на общината с **обществено значимите промени в плановете за устроителство на територията**. Европейските или местни изисквания, критерии и стандарти за балансиране на строителството на нови хотели, съоръжения или обекти за спорт и развлечения са били ориентир, отчетен в новата инвестиционна политика по тези места.

Свръх застрояване или не дооценяване на значението на инфраструктурата, капацитета на водните източници (изворите), водно-канализационната и пречиствателна система или компромиси като в някои наши курортни общини при развитие на зони за ваканционни селища, паркове, спортни и развлекателни, битови и сервизни дейности не са станали фактор за намаляване на конкурентните им предимства. Кметът и Общинския съвет би следвало при организирането на търгове и конкурси в посока привличане на инвеститори да приемат статут на защитници не на външни корпоративни или криминални интереси, а на своите избиратели, местни или външни бизнесмени с ясни и трайни инвестиционни интереси, съвпадащи с тези на жителите на самата балнеоложка община и селищата на нейната територия.

Това ще се окаже най-важния изпит за общинарите в тези селища и обществено значим индикатор за съпричастност или по не зачитане на европейските стандарти. Ориентацията към творческо приемане (взаимстване) на нормите и ценностите на тази партньорска, но и конкурентна общност, в която има модели важни като опит за всяка наша балнео-община в процеса ѝ на евроинтеграция! Конкретните проекти към които ще се насочи всяка нова местна администрация в тези региони следва да са сред приоритетите, заложили след обсъждане с местните общности в стратегическите и оперативни планове за развитие до 2020 г.!

Стратегиите и програмите за комплексно развитие на условията за стимулиране на балнеотуризма или СПА и Уелнес туристическото обслужване в следващите 3-4 години следва да са в синхрон най-вече с изискванията и възможностите на Оперативните програми: „Регионално развитие“, „Човешки ресурси“, „Развитие на селските общини и райони“ и други.

Съфинансирането на общинските програми и проекти от държавни и външни донорски източници е причина за приемане на срочни мерки за

повишаване капацитета на кадрите в балнеотуристическото обслужване-не работещи или не ангажирани в обектите по места, живеещи на територията. Бързото селектиране на местни младежки екипи с висше образование за управление на проекти, които да ги разработват и менажират е стратегически ход в посока бърза адаптация към най-съществените нужди на местната общност в тези общини!

Европейските добри практики към които **балнеообщините** следва да се ориентират са свързани с изисквания насочени към всички форми за местно пазарно-ориентирано саморегулиране или самоуправление. Част от него са и формите за подпомагане на усвояването в т.ч. чрез Публично-частно партньорства (ПЧП) на ресурсите, изграждането или адаптирането на инфраструктурата, материалната база, комуникациите и управлението на финансовите средства по различните програми и проекти с цел ускорено развитие на местния туристически потенциал в *зоните, които се обособяват в дестинации с маркетингова и туристическа автономност*. Разработване на програми за маркетинг и реклама на общинските ресурси и възможности може и следва да е доказателство за възприемане на общината и региона като отделна туристическа дестинация.

Водещи в бъдещата работа свързана с изясняване на проблемите в **отношенията общини - държавни ведомства** е свързана с компетенциите на всяка от двете страни в различни сфери, осигуряващи реалната среда за развитие на балнео и СПА туризма. Липсата на действителен инструментариум и законови разпоредби, защитаващи общинските интереси и даващи реални възможности на **кметовете на курортните общини да бъдат основна страна при решаването на инвестиционни и инфраструктурни казуси** бе изтъквано през последните години на форуми в страната като общо приемливо направление, нуждаещо се от подкрепата на НСОРБ в посока **инициативи за промени в действащата законова рамка и нормативна уредба**.

Само такива промени ще открият контурите на един нов фундамент върху който ще се изграждат аргументите и мотивацията за осъществяване на пред инвестиционни проучвания и за използването на експерти за разработване на стратегии и планове с цел привличане на общински партньори или подходящи инвеститори (в т.ч. от чужбина). Чрез тези подбрани с отчет на интересите на местните хора партньори се гарантират дългосрочните взаимоотношения за разпределение най-вече на рискове и разходи при създаването на съвременна инфраструктура или подготовка/обучение/ на местни управленски и изпълнителски кадри.

Всички тези условия ще помагат в перспектива и в съсредоточаването на вниманието на местната власт върху пазарните потребности и

нуждите на обикновените потребители от страната и чужбина на балнео-услуги или съвременни български СПА и Уелнес услуги, в съчетание и с т.н. „анти скука – културни и хоби програми“. За все по-големият контингент представители на застаряващите общности на Европа, ОНД, както и за българските и балканските пенсионери, нашите курортни общини могат да предоставят конкурентни условия за предлагане на оздравителни и поддържащи здравето целогодишни атрактивни програми. Това е пазарен шанс, който следва да се оцени като шанс и уникален фактор за оцеляване-не и развитие на местните общности в много български общини и територии.

Анализът на проблемите и възможностите до тук налага обобщението, че: **Приоритетът в общинска, регионална и национална стратегия, детайлизиран като визия и набор от програми до 2020 година за развитие на балнеотуризмът и СПА медицинските видове услуги в България с акцент върху целевите групи 55+ 60+, следва да се превърне в новият-стар „шлагер“ за гарантиране целогодишното пазарно присъствие на десетки български общини и фирми-инвеститори в сектора!** Разгледани като алтернативна форма за целогодишна туристическа дейност, балнеотуризма и СПА медицинските програми провокират коментари за развитието на тилвата местна общинска икономика – агро производство, търговия с различни стоки и сувенири и услуги по аналогия на страните в Европа в това направление. Задържането на тази база на стотици млади хора в общините е социална перспектива, която оправдава усилията за промените в законите и нормативите с основна цел- европейски и маркетингов подход в **децентрализацията на управлението на водните ресурси, подходящи за балнеотуризмът, СПА и Уелнес програми**.

На редица целеви срещи и мероприятия на кметове и специалисти от балнеокурортните ни общини през предходния период 2007–2013 г. се включваха въпроси, отнасящи се до нуждата от изработване на **Концепция на базата на маркетингов анализ и Стратегия за развитие на Балнео и СПА туризма**, както за страната като цяло, така и по региони и някои от общините в частност. В този период на приливи и отливи на кметската активност по тези въпроси бе изтъквана **нуждата след приемането ни в ЕС от предвиждане в плановете на общините, разработвани за един средно-срочен 3–5 годишен период на средства, както от структурните фондове на ЕС така и от държавния бюджет или външни инвеститори**.

Парите от Оперативни програми до 2020 г. към Министерствата са крайно нужни за стратегически инвестиции за създаване на базисни условия за подобряване на инфраструктурата и привлекателността на обектите, предлагащи тази търсена гама туристически услуги по места.

В общините, в които този потенциал съществува, но не е проучен сред приоритетните области и нужди като първи стъпки са препоръчителни геоложките проучвания за актуализация на старата информация и за разкриване на нови водоизточници на топли и лечебни минерални води или за разработване на съществуващите. Част от тях, особено в по-бедните общини с намерения да развият балнеотуризм трябва да се насочат и за изследвания в европейски лаборатории на лечебните им свойства на някои от неизползваните води, както за проекти включващи ползване на експертна помощ, обучения, консултантски услуги, подобрения на инфраструктурата и благоустройство, подготовка или привличане на външни специалисти и т.н..

Общите интереси в т.ч. по примера на редица общини в страни от Европейския съюз изискват надпартийно партниране, далновидно коопериране на усилия и възможности за повишение на научно-приложните познания, изучаване на наш и чужд опит в управлението на тези динамични процеси на ниво балнеокурортна община или регион наричани в Европа-„термална територия“.

Най-важни днес са изводите и обобщенията за нуждата от информация, координация и от по-голяма гласност на възможностите и условията за разработване или участие в съвместни проекти с местни структури или партньори от ЕС. Повечето срещи и мероприятия след предстоящите избори на новите общински екипи в балнеокурортните ни центрове могат и следва да водят до

срочна регистрация на КЛЪСТЕР „**Национален форум на балнеокурортните общини в България**“ за продължение и търсене на общо приемливи решения на дискутираните през годините възможности за устойчиво развитие на балнео и СПА туризма в новите вътрешни и международни пазарни условия.

Литература

1. Борисов, В., С. Попова, Л. Георгиева, К. Шопова. (2000). *Промоция на здравето*, С., с. 117.
2. Борисов, В., Ц. Воденичаров. (2000). *Реалности на здравната реформа*, С., с. 40.
3. Винарова, Ж., М. Вуков. (2005). *Информационни системи в медицината и здравеопазването*, София.
4. Вуков, М., автор и лектор на курсове в Програма, „Компютърни системи и технологии в медицината“, НБУ MED 327 „Компютърна биометрия“.
5. Вуков, М. (2007). *Съвременни тенденции в развитието на Медицинските Информационни Системи*, сп. „Социална Медицина“, бр. 4, 2007, с. 37–40.
6. Йорданов Й. (2007). *Маркетинг в българския балнеотуризм*, С.
7. Йорданов Й. (2007). *СПА и Уелнес туризъм – пазарни и технологични аспекти*, С.
8. Йорданов Й. (2009). *Здравен и СПА медицински туризъм*, изд. ПАЛ, С.
9. Йорданов Й. (2009). *Предприемачество в българските условия в сферата на красотата, СПА и Уелнес услугите и туризма*, изд. АСК, С.

BALNEOLOGICAL AND SPA TOURISM AS MODERN FACTOR FOR SUSTAINABLE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF BULGARIAN SPA RESORT MUNICIPALITIES IN THE PERIOD TO 2020

Jordan Jordanov
University of Forestry, Sofia, Bulgaria

Abstract

The competition for „Euro money“ for the period until 2020 as a condition for socio-economic development begins and it will participate more sagacious and market prescient municipal teams and NGOs of the zones in various regions of Bulgaria rich in mineral waters, favorable climate and clean environment suitable for SPA tourism. Successful adaptation of every community or local administration in this process will depend firstly on the correct orientation of the mayors and municipal structures in the new market environment i.e. to the needs and interests of representative groups of consumers from Bulgaria and especially in the EU, the Balkans and the CIS countries.